

Fig. 1. S. Ibs kirke. Ydre, set fra sydøst.

C.G.S. 1947

S. IBS KIRKE

BORNHOLMS ØSTRE HERRED

Kirken, som har navn efter sin værnehelgen *S. Jakob*, omtales første gang 1335¹. Den tilhørte i middelalderen ærkebispens i Lund, indtil den ved reformationen overgik til kronen², hvorunder den endnu hørte 1809³. Den blev selvejende i løbet af 19. århundrede (sml. Rønne, s. 36).

Det sædvanlige, rigt varierede *vandresagn* beretter, at en sten på Rrændesmark skal være slynget mod kirken fra Christiansø i et hosebånd⁴.

Kirken ligger omtrent midt i det temmelig store sogn, på en lille højning i det bølgede terræn. Den uregelmæssigt firsidede kirkegård, som er udvidet mod nord og mod vest, hegnes af en lav kløvstensmur, hvoraf intet kan være særlig gammelt. Det sydligste afsnit af strækningen mod øst er formentlig det ældste, her er der udvendig anbragt en del bindinge af den sædvanlige art, faststøbt med bly i stenblokke, af hvilke nogle er mærkede med gårdnumre, initialer og årstal. Forvitring, mos og lav hindrer for det meste en fuldstændig læsning, men en sten har forbogstaverne M I S, og årstallet 1816 optræder to gange, i det ene tilfælde ledsaget af: 17 S(elvejergård). Der er endvidere et bindested mærket 18 V(ornedgård) og nogle sten har årstal fra 1790'erne, men sidder

næppe på oprindelig plads og udelukker derfor ikke, at denne del af kirkegårds-muren kan stamme fra 1816, da kirken betalte 75 favne stengærde med 225 rdl. (rgsk.). I det mindste en del af den samme murstrækning må dog atter være blevet omsat 1857, eftersom regnskabet for dette år omtaler stensætningsarbejde (79 rdl.) i forbindelse med indkøbet af 4 finhuggede portstøtter af granit med støbejernskugler, som må være dem, der står i den nuværende østlåde af træ, hovedlågen til den gamle del af kirkegården. En på tilsvarende vis udstyret, ligeledes i køreport og to fodgængerlåger delt indgang længere mod nord må være samtidig med kirkegårdsudvidelsen. Mod nord og vest findes små, enkle stakitlåger, og en tredje af samme art er anbragt lige op til klokketårnets vestside. Lågen fører ud til præstegårdshaven, som nu begrænses af kirkegårds-muren, men broderparten af havens areal må før i tiden have været gadejord, idet placeringen af det med portåbninger forsynede klokketårn viser, at hovedindgangen til kirkegården oprindelig har været i syd, lige udfor våbenhuset.

Klokketårnet bryder hegnsmuren og står således nu for en del på præstegårdens grund (fig. 2). Tårnets murede underbygning måler 6.00 m fra øst til vest, 7.12 fra nord til syd, og er godt 7.70 m høj over grundstenene, som ligger blottede mod syd, ind mod præstens have. De svære mure er hovedsagelig af rå og kløvet kamp, hjørnerne er satte af pikhuggen granit, og der er anvendt en smule silurkalk, især i dørbuerne. Tårnets underste etage anvendes nu som materialrum, men har oprindelig gjort tjeneste som portgennemgang, hvilket fremgår af to store, rundbuede døråbninger, anbragt over for hinanden, i syd og i nord. Den søndre står nu blændet med en tynd mur, hvori et lille moderne vindue. Under muren ligger der udvendig en stor flad kampesten som tærskel, regnet fra denne har portåbningens højde været omkring 233 cm. Indvendig, hvor døren står som niche, er dens bredde 175 cm, og man ser her, at karmene ikke kan have haft anslagsfals, det er derfor muligt, at døren oprindelig har været uden lukke, selvom portfløje omtales ret tidligt i kirkeregnskaberne. Den nordre gennemgang er i brug og synes at have haft nogenlunde tilsvarende dimensioner. Kirkegårds terræn er steget så stærkt, at det har været nødvendigt at lade døråbningen følge med. Det oprindelige, rundbuede stik af silurkalk brydes derfor nu af et højere siddende moderne fladbuestik.

I portrummets indre er gulvniveauet hævet betydeligt over det oprindelige. Gulvet består af granitflager samt stumper af itubrudte og et par hele gravsten. Bjælkeloftets brædder ligger omkring 3.20 m over stengulvet, men henved 30 cm derover ses en afsats i væggene, som formentlig angiver, i hvilken højde den oprindelige etageadskillelse har været anbragt.

En indvendig trappe af træ fører op til det forholdsvis lave *mellemstokværk*, som imidlertid oprindelig har været tilgængeligt udefra, gennem en højtsiddende vestdør, af hvis plads lige over hegnsmuren man forøvrigt ser, at låge-

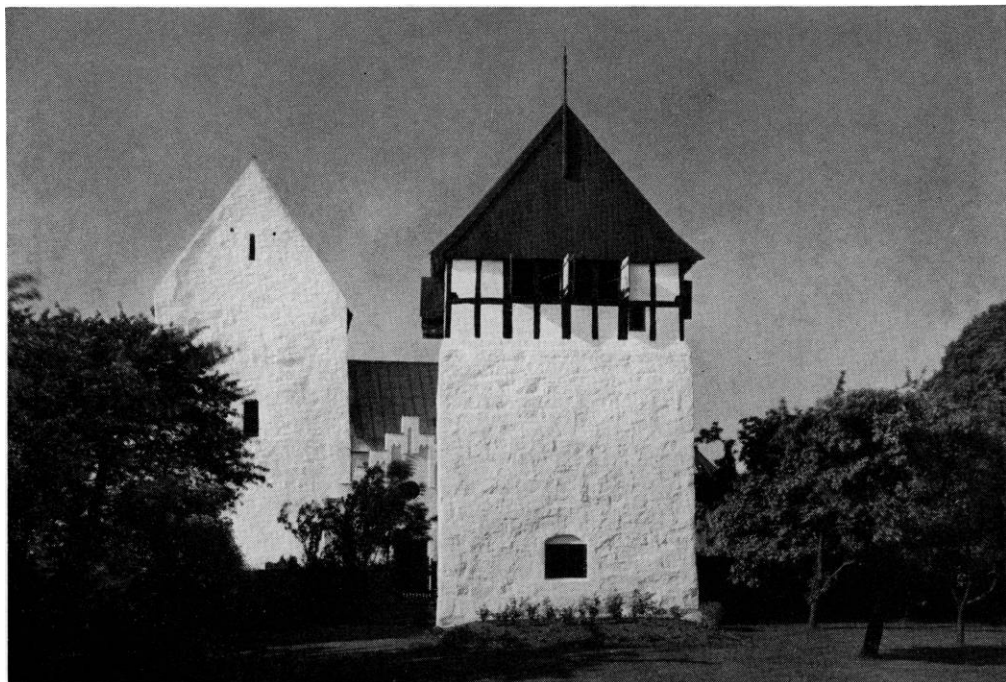

Fig. 2. S. Ibs kirke. Klokketårnet set fra syd, fra præstegårdens have.

C.G.S.1951

stedet ind til præstegården ikke kan være gammelt. Her må en fritrappeløb have ført op til tårndøren, hvis med små sten blændede yderlysning måler 200 x 90 cm. Bag lysningen er der 10 og 16 cm brede anslagsfalse til en dørfløj, hvis stabler endnu ses på plads i dørens nordre karmside, og som afdækning i det indre ligger der en veltilhuggen kalkstensplade. Rummet har tre lysåbninger, to smalle, retkantede og temmelig højtsiddende glugger (mod syd og mod øst), som nu er blændede, samt mod nord en døragtig muråbning, der står lukket i halv højde med en tynd brystning af kamp, hvorover der er indsat et moderne trævindue. Den øverste del af vestvæggen, fra dørøverliggeren og helt op til murkronen, er ommuret i sen tid, sandsynligvis 1877 (sml. nedenfor), tilligemed et dertil svarende stykke af sydvæggen. På grund af det kalklag, som dækker tårnets ydre, kan man ikke med sikkerhed afgøre, om de to murpartier er blevet fuldstændig ombygget, eller om det hovedsagelig drejer sig om en skal-muring af det indre, hvor man ser, at materialet er stenbrudsgranit, udkløvet i forholdsvis store længder. Over vestdøren er der lagt en stor ny granitbjælke, som bærer den nordligste af tre nye, råttildannede stenkonsoller, indsat øverst i vestvæggen til støtte under klokkestolsbjælkernes halvt oprådne hoveder. En fjerde konsol er anbragt i sydvæggen, under en halvbjælke, som er blevet afkortet for at skaffe plads til træstigen op til *klokkestokværket*.

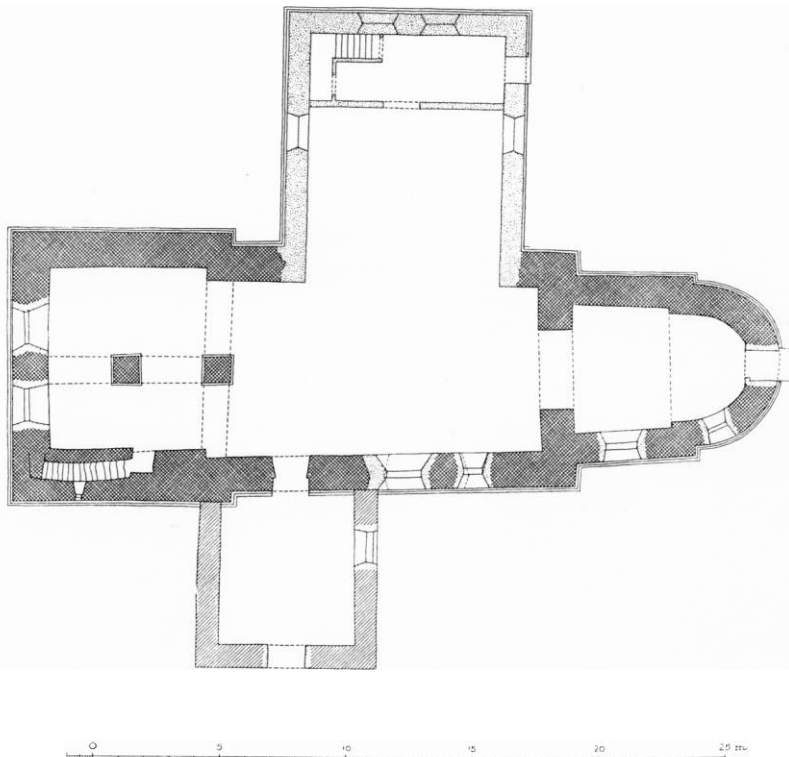

Fig. 3. S. Ibs kirke. Plan, 1:300, tegnet 1952 af Tove Bojesen efter en opmåling af Kunstakademiets elever.

Tårnet krones af det sædvanlige lille klokkehus af egebindingsværk, her inddelt i 4 hovedfag på hver led og med en væghøjde på omkring 2.70 m. Fodtømmeret er kun bevaret mod nord, hvor remmen ligger på en 25 cm høj syld, delvis muret af moderne sten og betydeligt smallere end underbygningens murkrone. På de tre andre sider er fodremmen fjernet, tidligst vel mod øst, hvor undermuringen består af små stenflager (neksøsandssten?), senere, antagelig i 1877 (indhugget årstal) mod syd og vest, hvor der er undermuret med kløvet stenbrudsgranit af samme karakter som i skalmuringerne nedenunder. Langs øst- og vestvæggen ligger der stræktømmer, som er boltet til stolpefødderne. Mellem hovedstolperne er der halvstolper, som af de vandrette løsholter deles i to tømmerstykker (»duk« og »opløber«). Fra stolpehovederne er der små skråstøtter til tagbjælkerne, der er moderne, ligesom tagværket, hvis konstruktion er den enklest mulige. Vægtavlene er udmurede med små sten og hvidtede, tømmeret tjæret ligesom de fjælleklædte taggavle, som vender mod nord og syd. Der er udsvejfede vindskeder, og gavlspidserne krones af profilerede brandstænger. Taget er hængt med vingetegl.

Klokkehusets tømmerværk udviser en begyndende forsimpling i retning af

det seneste bornholmske bindingsværk, der omtrent kun har bevaret stolperne og et par rudimenter af de oprindelige, mere rige konstruktioner. Der har ganske vist været fodtømmer, men af skråstøtter⁵ ses intet spor, og der kan vistnok aldrig have været udvendige knægte, hverken under sugfjælene eller på gavlsiderne. Det er ikke sandsynligt, at der i konstruktionen kan være bevaret tømmer ældre end 1700-tallet, og dette indtryk bekræftes af kirkeregnskaberne. 1724 blev der indkøbt 16 egetræer til klokketårnets reparation (123 sld.), hvilket formentlig har været nok til at forny alle fire vægge. Dette synes også at være sket, thi at arbejdet har været omfattende, ses af en bemærkning det følgende år om, at muremesteren havde »umage med at udlede flade kampesten ved Neksø, såsom her var ingen flere mursten at bekomme«. Neksøsandstenene (og murstenene) må sikkert være blevet brugt til klokkehusets tavl, eftersom man under 1736 finder en mindre post, som lyder: »For at bryde sten i Neksø strand og dennem med ler i klokketårnet ved tømmeret at indsætte«⁶. Hvis man går ud fra, at klokkehusets bindingsværk er blevet helt fornyet 1724, forstår man bedre, hvorfor det ifølge kirkeregnskaberne for de næste halvandet hundrede år har holdt så godt, at der i denne periode ikke synes at være foretaget nogen reparation af tømmerværket, værd at notere.

Om klokkehusets forgænger vides ikke andet, end at taget 1698 var tækket med brædder⁷, men har den ældre tømmerkonstruktions levetid været normal, kan den i 1724 let have haft et par hundrede år eller mere på bagen. Dette modsiges ikke af den murede underbygning, der ganske vist, som de fleste af sine frænder, mangler daterbare arkitektoniske detaljer, men som dog er velbygget og har stik samt en enkelt tilhugget dørøverligger af silurkalk, og måske nok kunne accepteres som middelalderlig.

Kirkebygningen består af apsis, kor og skib samt et stort, kvadratisk vesttårn, alt romansk og tilsyneladende stammende fra en og samme byggeperiode. Foran syddøren er der et sikkert middelalderligt våbenhus, og til skibets nordside har man 1867 føjet en stor tværbygning.

De romanske bygningsafsnit er af marksten, rå og kløvede i murfladerne, ret veltilhugne i hjørnerne, hvori desuden er anvendt silurkalk. Sokler, muråbninger, bueslag og alle finere enkeltheder er næsten udelukkende af sidstnævnte materiale. Hele kirken hviler på en velhuggen dobbeltsokkel, nederst en kun lidet skrånende, men stærkt fremspringende skråkant, derover en stor rundstav, samme profil som i tårnsoklerne i Øster Marie og i Å kirke.

Den stærkt fremspringende *apsis* har oprindeligt kun haft eet vindue, hvis runde bueslag skimtes udvendigt mod øst, over en i nyere tid gennembrudt præstedør. Apsismuren krones af et udkraget gesimsskifte, hvis profil enten er skråkantet eller ganske svagt hulet. I *kor*et ses ingen spor af de romanske vinduer, det søndre må være slugt af et stort vindueshul fra 1800-tallet, men det

Fig. 4. S. Ibs kirke. Langsnit, set mod syd. Mål 1:300. Efter opmåling af Kunstakademiets elever.

nordre er uden tvivl til stede i tilmuret stand og skjules blot af det tykke pudslag, som dækker ydermure og vægge. I korets sydmur, oppe under tagskægget, sidder en gulrød kampesten, hvori der er udhugget to fordybede, hesteskoformede buer med kantfals (fig. 8), vel snarest et tilløb til en buefrise, som ikke er blevet gennemført. Murværket på begge sider af stenen virker oprindeligt, og der er ikke flere buer at se.

I *skibet*, hvis murhøjde er anselig, omkring 6.00 m over sokkelen, er det kun muligt at påvise et enkelt af de romanske vinduer, det østligste i sydmuren. Rundbuestykket og lidt af karmene, alt vistnok af silurkalk, skimtes over det nuværende lavtsiddende moderne vindue.

Den anselige, i 1870 udvidede *sydportal*, som står afrenset, er slemt forhugget i lysningen. Yderkarmenes profilering, der 1857 var så tykt overpudset, at Brunius ikke kunne opfatte og beskrive den⁸, er nu borte, levnet er kun en lille kvartrund huling, som bryder portalens forhjørner og løber bueslaget rundt. Sokkelen er afbanet i plan med afhugningen i karmsiderne, men af de hul-kantede, forkrøbbede kragbånd er der bevaret nok til at vise, at der foran portalens lysning, flankerende denne, har stået enten slanke trekvartsøjler eller i det mindste rundstave, hvis dimensioner nogenlunde har svaret til dem i det tovsnoede rundled, som omfatter det glatte tympanon. På midten af tympanets smalle underside er der et lille nedhæng, en næsten cirkulær dråbe, hvis krumme underflade brydes på langs af et forsænket, nærmest halvrundt profil. I dråbens forside er fordybet et lille rundt felt, hvis bund udfyldes af et ligearmet kors.

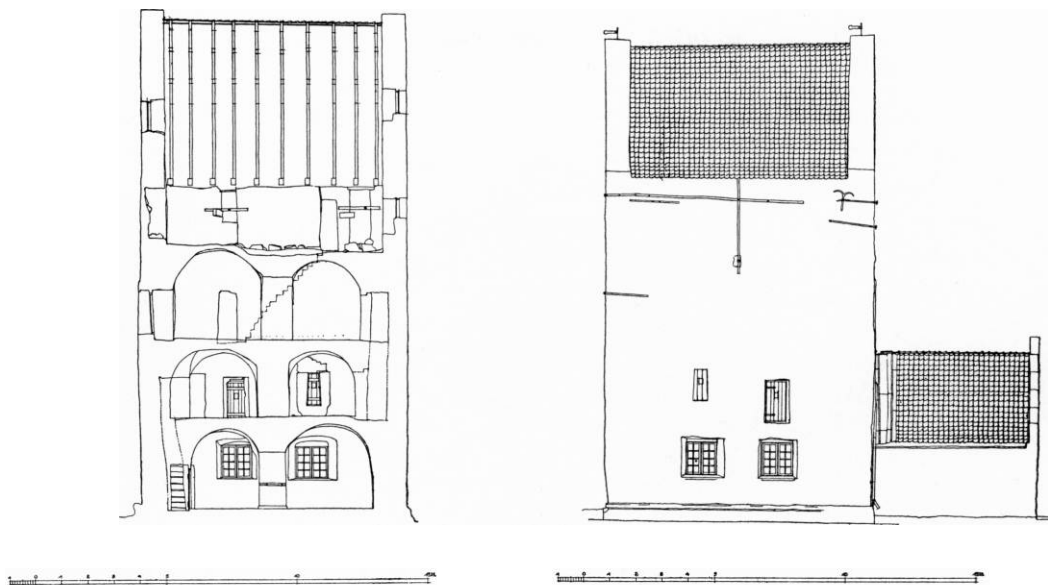

Fig. 5. S. Ibs kirke. Tværsnit, set mod vest og vestfacade af kirkens tårn. Mål 1:300.
Efter opmålinger af Kunstakademiets elever.

Af *nordportalen* er østkarmen og næsten hele bueslaget hugget bort 1867 ved gennembrydningen til den moderne korsarm. Portalen har været af samme type som den søndre, men en kende enklere, idet de udvendige forhjørner ikke har været profilerede. Dens inderste karmled er blevet påvist ved en lille udhugning 1938, det bestod af en simpel rundstav, som også har fulgt bueslaget⁹. Kragbåndene, hvis profil ikke mere lod sig erkende, har været påfaldende høje, mindst 20 cm.

I det *indre* har apsiden halvkuppelhvælv, koret en høj tøndehvælvning, muret af kalkstensflager og ragende betydeligt op over kronen af korets langsider. I den slanke triumfbue har man afrenset de omkringløbende, skråkantede kragbånd og vestsiden af det af små silurkalks kilesten murede bueslag. Triumfmurens vestside er dækket af det sædvanlige, meget tykke pudslag, som her muligvis skjuler et par blændede sidealternicher¹⁰. Skibet, som har bjælkeloft, afsluttes i vest med en dobbeltarkade, båret af en lav kalkstenspille. Dennes sokkel, en lille rundstav, løber pillen rundt, men kun mod nord og syd findes der kragbånd, stærkt udladende, med skråkantprofil. Dobbeltarkaden er egentlig ikke nogen helt selvstændig konstruktion. Dens midtpille er den østligste af et par lige store, kvadratiske støtter, der sammen med to runde bueslag bærer en skillemur, hvormed tårnrummet deles på langs, og arkadens bueslag danner blot afslutninger mod øst, ind mod kirken, på to lavtspændte, parallelle tøndehvælv, som dækker det toskibede *tårnrum*.

Midtpillen i skillemuren har sokkel og kragbånd omtrent som arkadepillen,

men er betydeligt lavere og kragbåndene vender mod øst og vest. Hvert af tårnummets hvælvingsfag har i vestvæggen et uforholdsmæssigt stort, indvendig smiget, firkantet vindue, af hvis uregelmæssigheder man kan skønne, at begge vinduer må være udbrudt forholdsvis sent, og at de er blevet gjort endnu større i moderne tid, men ikke afgøre, om de kan have haft oprindelige forgængere. I vestmuren blev der 1747 »opbrækket« to huller og »opmuret« to »nye vinduer«; af regnskabets ordlyd og anførte pris må man snarest slutte, at det har drejet sig om indsættelse af vinduer på et sted, hvor der før ingen har været (sml. Øster Marie, s. 469). Svarende til tårnets større bredde træder tårnets nordvæg et stykke tilbage for inderflugten af skibets langmur, men i syd er forholdet omvendt, her springer tårnvæggen omtrent 40 cm frem (sml. fig. 3), årsagen hertil er, at trappen til tårnets øvre stokværk ligger i sydmuren, som derfor er gjort særlig tyk. Lidt øst for sydvæggens midte er der en lille retkantet dør af silurkalk og uden spor af stængeanordninger, som fører ind til tårntrappen, hvis smalle, lige løb er overdækket med skråtstillede, udkragende stenplader, mest af granit. Omtrent midtvejs er der en firkantet, indvendig smiget lyssprække, øverst ender trappen med et kort knæk uden nogen egentlig døråbning i sydvesthjørnet af næste etage.

Tårnets 2. *stokværk* er overhvælvet på ganske samme måde som underrummet, men arbejdet er simplere, og pillen i tværarkaden, som deler rummet i to lave, tøndehvælvede fag, mangler kragbånd¹¹. I denne, som i de følgende etager, står alt blankt, de omhyggeligt tilhuggede kalksten i midtpillen og i delemurens to bueslag er fuget ligeså skødesløst som de grove kampestensvægge, og i de rå sammenstøbte hvælv ser man overalt aftryk af brædderne i de ved opførelsen benyttede forskallinger (fig. 6); en smal fjæl sidder endnu fastklemt i det søndre hvælvs kalkstøbning et lille stykke over vederlaget i tværmuren.

Stokværket har mod vest to åbninger til det fri, i nordre hvælvingsfag en ret stor, firkantet luge med smiget inderparti (127x134 cm), hvis sål ligger 60 cm over gulvet, og i søndre fag en påfaldende rigt udstyret dør. Den er vistnok helt igennem af silurkalk, der i de indvendige dørsnige er tildannet som ret store, men kun 10 cm tykke plader, sat på kant. Inderpartiet er vandret afdækket, men i det ydre er døren rundbuet om et glat tympanon, ligeledes af kalksten. Bueslagets vederlag er begge kraget 15 cm ud over den lige karmside nedenunder, hvilket tyder på, at dørens yderkarme oprindeligt har været beklædt med kalkstensplader, ordnet på samme måde som i det indre. Yderst ved façadeen er der indsat en moderne trækarm og derover en tynd blændmur. Den oprindelige lysning er sat af tynde sten og har øverst, under tympanet, haft ret store krumkonsoller med nedhængende rundstav¹².

I det ikke særligt jævne gulv, som er af sten og kalk, er der fundet en sten-

Kai Uldall fot. 1932

Fig. 6. S. Ibs kirke. Detalje af hvælvningssystemet i tårnets 2. etage.
I kalken foroven ses aftryk af den bræddeforskalling, hvorover tøndehvælvet er støbt.

genstand, uden tvivl det halve af løberen til en lille senneps- eller oliekværn. Den lå nedstøbt i gulvfladen med undersiden vendende op¹³.

I nordvesthjørnet er der et dørhul uden lukke, gennem hvilket man kommer ud til et lige trappeløb i nordmuren førende op til tårnets 3. *stokværk*. Her finder man for tredje gang den i det foregående beskrevne ordning med midtpille, tværarkader og dublerede tøndehvælv, men rummet er højere og ville ikke have virket trykket, hvis det havde haft vinduer. Af sådanne ses intet spor, den eneste åbning er en dør midt i sydvæggen, af enklere form end fridøren i etagen nedenunder. Døren er retkantet og har lysning af samme form (170 x 60—58 cm), og med fals til begge sider. I den indre dørsmig mod øst, 5 cm fra lysningsfalsen, ses et 30 cm dybt hul til en slå, og overfor, men noget højere,

er der i den anden karmsmig et rundt hul, formentlig fra en dørstabel. Udvendig, hvor karmsiderne er lige, er døroverliggeren af kalksten og prydet med et par halvrunde nedhæng.

Under tværarkadens østre vederlag er der en oprindelig gennemgang til skibets loft, i vestmuren, lidt syd for arkadens vestre vederlag, en enkel dør — uden lukke — til et meget stejlt trappeløb, som fører op gennem tårnets vestmur nordpå¹⁴ og ender i 4. *stokværk*. Denne etage er forholdsvis lav, virker som et ubenyttet tagrum, i hvis søndre halvdel toppen af det ene tøndehvælv nedenunder rager op som en bjergryg over det i forvejen ujævne gulv. Man har vanskeligt kunnet anbringe klokker her, hvor muråbningerne desuden er mindre end i de fleste bornholmske kirketårne, næppe velegnede som glamhuller. Der er ialt ni luger, firkantede og af lidt forskellig størrelse, men kun to er i brug, resten er muret til. To luger, hvis dækplader danner murkrone, står som nicher i vestvæggen på hver side af trappen, udfør hvilken væggen springer frem som en bred pille. I østmuren har der været tre lignende åbninger, de to yderste er fuldstændig udfyldt med murværk af rå kamp og munkesten, af den midterste står kun den øverste halvdel åben. Hver af smalsiderne har haft to luger. Af de to i den nordre gavlside er den vestre blændet med kamp, den anden luge er lukket i omtrent halv højde med en brystning, der synes ældre end de karm-påmuringer af munkesten, hvormed den i brug værende halvpart er indsnævret. De to åbninger mod syd er blændet udvendig med forholdsvis tynde kampestenmure, hvori nu lukkede småglugger, kantet med munkesten.

De tværvendte, ret stejle *taggavle* er meget svære — i den nordre er murtykkelsen 90 cm — og muret af samme materiale og på samme måde, som tårnet iøvrigt (fig. 7). Arbejdet er ikke helt så omhyggeligt udført, men man tør dog næppe heraf udlede, at taggavlene kan være tilføjet senere. I knap halv højde har hver gavl en ret høj, men ganske smal, indvendig smiget lyssprække, afdækket med stenplader, og derover to firkantede bjælkehuller. De glatte kamme stammer fra 1880 (J. D. Herholdt)¹⁵; indtil da havde taggavlene de på opmålingerne i B.æ.K. gengivne, klodsede fod- og toptinder¹⁶, som formodentlig har været af natursten, og muligvis var tilføjet i 1300-tallet.

Tilføjelser og ændringer. Det ret store *våbenhus* foran syddøren er sandsynligvis middelalderligt, eftersom dets lave mure er af rå og kløvet kamp og tykke. I murfoden ligger en del lange, muligvis kløvede sten. Syddøren og vinduet i øst er fladbuede og stammer formentlig fra samme tid, som den allerede i B.æ.K. viste, af små teglsten murede taggavl, hvis blændingsprydelser og trappekamme er lånte fra sjællandsk landsbygotik. Gavlen omtales ikke direkte i kirkeregnskaberne, men 1844 indkøbtes 11000 mursten, som synes overflødige til den »oppudsning« af kirkens og våbenhusets indvendige mur, der fandt sted nævnte år. — I det fladloftede indre var der 1874 murede vægbænke.

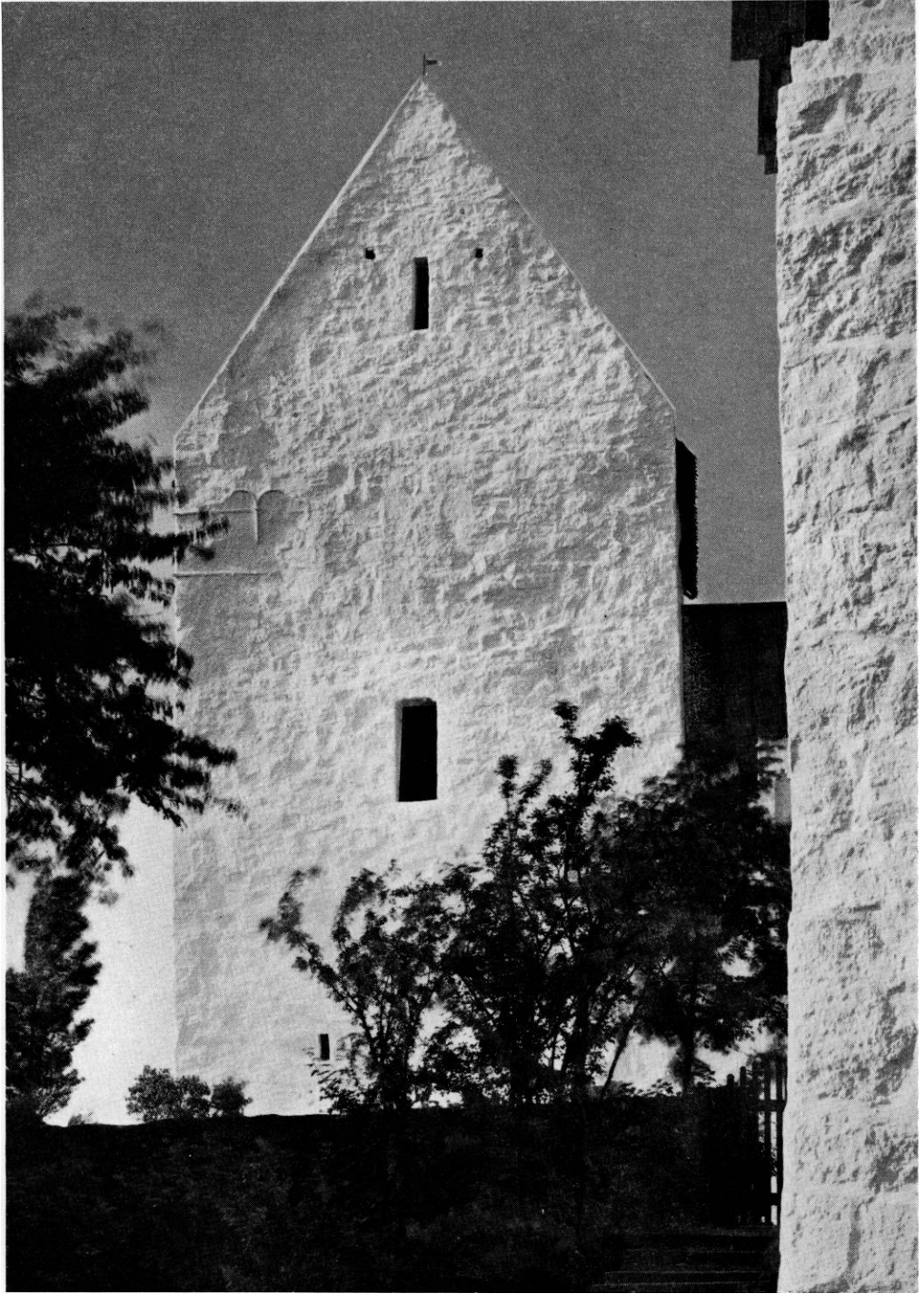

Fig. 7. S. Ibs kirke. Kirketårnet set fra syd.

C.G.S. 1951

Udbygningen på skibets nordside, af tegl på kvartrund granitsokkel, er opført 1867 (rgsk.). Den enkle bygning har store, dobbeltmigede rundbuevinduer, eet i hver af langmurene, to i gavlen. Højt i den glatte taggavl er der et rundvindue. Det indre åbner sig med hele sin bredde mod skibet og har loft fælles med dette.

Foran norddøren stod 1801 et *†våbenhus* af ege- og fyrrebindingsværk med udmurede tavl og bræddetag¹⁷. Denne tilbygning, som ikke omtales i kirke-regnskaberne, må være blevet nedbrudt senest 1867.

Kirkens *tagværker* er alle nye, af fyr, dog er apsidens spær for en del gamle, af eg, og samlet omkring den middelalderlige egetræs konge, en mellem 250 og 300 cm lang, ottekantet stolpe, hvis blyklædte hat rager et stykke op over apsistagets top. I korets og skibets *taggavle*, som er romanske og smukt murede af kløvet kamp, er der ret store, oprindelige gennemgange.

Den romanske kirke er tækket med bly, mens tårnet og tilbygningerne er hængt med røde vingetegl. 1729 havde også tårnet blytag (rgsk.), som må være ombyttet med tegl inden 1801. Af et kirkesyn 1820 ser man, at tagklædningerne over »hvælvingerne«, d.v.s. over apsiden og koret, var meget brøstfældige, og 1821 betaltes der 135 rbd. for blytækkerarbejde. Begge tage er sandsynligvis blevet helt omgjort ved denne lejlighed, thi på væggen i klokketårnets mellemstokværk hænger to store stykker pladebly med Frederik 6.s kronede monogram og årstallene 1820 og 1821 omgivet af rektangulære rammer (henholdsvis 101 x 44 og 80 x 41 cm), ophøjet støbt.

Hele kirken står kalket hvid, også i det indre, hvor dog visse led i korbuen, tårnarkaden og hele sydportalen er afrenset, formodentlig ved ombygningen 1867.

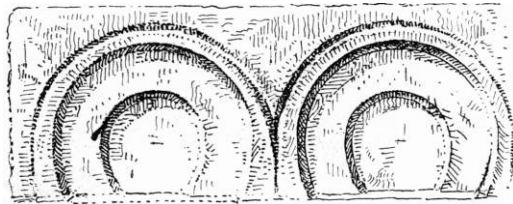

Fig. 8. S. Ibs kirke. Kvader med fordybede rundbuer, tegnet af Charles Christensen (1:10).

† KALKMALERIER

Albertus Sax »satte« 1689 (rgsk.) hr. oberstens og fruens våben i kirken. (Johan Diderich von Wettberg, amtmand 1685—94, og Sidsle Grubbe, sml. Knuds kirke, s. 191). — Ifølge Ravn var kirken »inden udi vel stafferet med malning omkring muren«¹⁸.

Fig. 9. S. Ibs kirke. Indre, set mod vest.

E.S. 1952

INVENTAR

Alterbord af træ; i forsiden fire arkadefelter med profilerede kapitæler. Nu skjult af et nyt rødt *alterklæde*.

†*Alterklæder*. 1) et rødt »retins« alterklæde foræredes 1709 af Peder Nielsen og hustru på 15. selvejergård (rgsk.). 2) 1751 købtes et rødt klædes alterklæde (rgsk.).

Altertavlen er et maleri (olie på lærred) forestillende Kristus i Gethsemane, malet 1846 af C. W. Eckersberg. Samtidig profileret ramme¹.

†*Altertavler*. 1) Thurah omtaler en kasseret gotisk altertavle med udskårne, stærkt forgyldte billeder af Marie bebudelse, Kristi fødsel, kongernes tilbedelse samt »et sygt menneske, ligesom in agone mortis, hvorved blandt andre står en person, som holder en bog i hånden over den syge«. Tavlen var da ophængt på en væg i kirken².

2) Fra 1614, »zirlig, med billedværk og maling« samt indskrifter, hvoraf Thurah gengiver: »Erecta 1614. Renov. Ao. 1739. Rege Christiano Sexto; Præsiede Nicolao West, Episcopo Petro Hersleb, Pastore Jacobo Prah, Curatore Petro Ipsen, Pict. (maler) Henrico Møhl«³. Tavlen var 1738 ilde udseende af

Fig. 10. S. Ibskirke. P.N.1918
Sengotisk Mariafigur før den moderne
overmaling (s. 502).

ælde, og nogle »stykker« var affaldne. Ved istandsættelsen, som iflg. indskriften foretoges af maleren Johan Heinrich Møln, anvendtes bl.a. 9 bøger guld til opfriskning af indskrifterne (rgsk.).

Fra et sidealter stammer antagelig en sengotisk *Mariafigur* (fig. 10), fra o. 1500, et såre jævnt arbejde i lybsk tradition. Figurens hoved er for stort til kroppen, dets ansigtstræk regelmæssige, høj pande, lang, lige næse og lille mund. *Fra* kronen, hvis takker er afbrudte, falder håret ned over ryggen. Kjolen dækkes omtrent af et stort, folderigt slag, som er lagt over venstre arm. I hænderne holder Marie det ganske lille barn, som leger med et æble. Højde 126 cm. Ny bemaling med kraftige farver. Ophængt på pillen mellem buerne til tårnrummet.

Altersølv. Kalk (fig. 11) i empire fra 1831. Rund, profileret fod med drevet og graveret bladbort, glat, foroven udadsvejfet skaft med lille, riflet knop og svungent bæger med krans af drevne spidsblade forneden. På foden er gra-

veret med versaler: »Calix templi St. Ib. MDCCCXXXI« (»S. Ibs kirkes kalk 1831«). 21 cm høj. I bunden Københavns bystempel og mestermærke for Peter Bonaparte Hedensted (Bøje 995). *Disken* er »omarbejdet« 1859 (rgsk.) og stemplet Hertz (Bøje s. 140). En forgyldt *†kalk* og *†disk*, vægtig 31½ lod, nævnes 1684 (inv.). *Oblatæske* (fig. 12) fra 1752, ottekantet, 6,5x12x9 cm, nøje svarende til Neksø kirkes oblatæske (s. 119). Lågets båndværksornamenter indrammer et fliget, glat felt med graveret indskrift: »Den(n)e Oblat Daase Er Til St. Ibs Kirke Foræret af Sogne Præsten Hr. Jacob Prahll og Kiereste Margrete Marcher Ao. 1752«. Samme stempler som på æsken i Neksø. *Vinkande* (fig. 11) fra 1735.

Glat, pæreformet, lidt sammentrykt korpus på svejfet fod, glat hank og kort, påloddet hældetud. Højt, rundt låg med gæk og profileret knop. På låget er graveret med stejl skriveskrift: »Gud allene til Ære haver jeg Peder Hansen Splidt til Skousholm med min Kiæreste Magdalene Margrete Kofod Gifvet Denne Kande til Ste Ibs Kierche Anno 1735 d. 20. Novembr.« Senere er på korpus indprikket: »og Nu for Gylt af Sønen P. K. Split og Kieriste A. C. Hop

Fig. U. S. Ibs kirke.
Alterkalk fra 1831, kande fra 1735 (s. 502).

E.S. 1952

Ao. 1781«, og derunder er graveret: »og atter forgyldt af sidstnævntes Sønnesøn P. V. J. Kofoed til Skovsholm Anno 1897« samt »1935 forgyldt igen af sidstnævntes sønnesøn N. Kofoed og Hustru, Skovsholm«. Under bunden graveret vægtangivelse, 48 lod, Københavns bystempel 1735, gardein- og månedsmærke samt mestermærke for Nicolaus Fuchs 1729 (Bøje s. 58). 24 cm høj. 1684 omtales to **tinflasker*, den ene på to potter, den anden på en pægl. Begge solgtes 1753 (rgsk.).

Sygekalk fra o. 1780, 11,4 cm høj. Rund, forneden profileret fod, glat skaft og knop og stejlt bæger med svejftet rand. I bunden mestermærke for Jens Sveistrup 1780 (Bøje s. 95). Tilhørende glat *disk*, som kan fasttrykkes i kalkens bund, der herved kan anvendes som oblatgemme. Stemplet som kalken. En *vinflaske* af krystal med skruelåg og slebne facetter kan anbringes i bægeret. Nyere etui.

En *†sygekalk* og *disk* på syv lod nævnes 1684 (inv.); 1731 var den brøstfældig, og 1744 blev kalk og disk omgjort af guldsmed Hans Evertsen (Edvardsen) Sonne (rgsk.).

Alterstagerne er nye. 1684 var *†alterstagerne* af tin; messingstager omtales tidligst 1811, hvorimod der 1733 anskaffedes et par sorte sørgelysestager af træ. 1865 blev to træstager forgyldt (rgsk.).

Fig. 12. S. Ibs kirke. O.N. 1947
Oblatæske fra 1752 (s. 502).

To par *begravelseslyseplader* af blik fra henholdsvis dronning Louises og Christian 9.s begravelse opbevares i klokketårnet.

**Røgelsekar* indsendtes 1833 til Nationalmuseet sammen med et tilsvarende fra Svaneke. Hvilket, der stammer fra S. Ibs kirke, vides ikke (sml. s. 101).

†*Messehageler*. 1) 1684 fandtes en messehagel af »rød, grøn og gul blomede fløjlk«. 2) 1751, af rødt fløjlk med kors og guld-galloner (rgsk.).

Døbefonten er et senromansk gotlandsk eksportarbejde af kalksten, tilhørende den såkaldte »bægerbladstype«. Foden mangler nu, medmindre den er skjult under gulvet. Skaftet er af den sædvanlige, koniske form med en vulst foroven. Kummen er halvkugleformet og smykket med rundbuede tungeblade under en flad hulkel langs randen. Indvendig er kummen foret med bly. Tvm. 84 cm. (Mackeprang: *Døbefonte*, s. 412). I skibets vestende foran pillen mellem tårnbuerne.

Nyere *dåbsfad* af messing. 1684 nævnes et †messingfad i fonten (inv.), og 1881 blev et †dåbsfad fortinnet (rgsk.).

†*Fontelåg* anskaffedes 1758 og fornyedes 1826 (rgsk.).

†*Vievandskar* af mørkeblåt marmor, nævnt af Thurah³.

Korbuekrucifiks fra 1500'rne, antagelig efterreformatorisk. Figuren, 73 cm høj, har tornekrone, lukkede øjne og fyldigt skæg. Kroppen er mager med fremtrædende ribben, armene vel lange og hænderne halvt lukkede. Benene er krogede og vredne og fødderne krydsede. Lændeklædet, der er knyttet på højre hofte, hænger ned over venstre knæ, mens højre lår omtrent lades blottet. Nyt simpelt korstræ med skriftbånd. Ophængt på nordfløjens østvæg.

Prædikestol i landlig renaissance fra o. 1600, beslægtet med prædikestolen i S. Bodils kirke. Den består af fire fag med glatte, rundbuede nicher i storfelterne. På hjørnerne står søjler med bladskeder, glatte skafter og grove kapitæler sammensat af akantusblade og volutter. Postament og gesims har glatte felter og volutsvungne fremspring med skællignende indsnit på forsiden. Fod- og kronliste er fornyet. Ny bærestolpe med store, svungne bøjler. Ny opgang. En ny †prædikestolsdør blev malet 1837. En †himmel, som omtales 1743, er forsvundet. Nyere naiv staffing med malerier, kirkeårets højtider, i nicherne; i postamentfelterne tilsvarende salmevers. I nicherne har der tidligere stået udskaarne figurer, hvis konturer ses i de ældre farvelag.

**Timeglas* fra 1736. Bevaret er kun det udsavede vægbræt, som er grønmalet med røde kanter og sorte bogstaver: »IMS MPD Anno 1736«. I Bornh. museum.

Nyere *stoleværk* med glatte gavle. 1747 blev \dagger stolene marmoreret med ens farver (rgsk.), og 1842 blev 13 nye stole malet perleblå med sorte numre. \dagger *Skrifte-* og \dagger *degnestol* indrettedes 1844 i koret tillige med et skab til vasa sacra (rgsk.).

Et \dagger *skab* ved alteret nævnes 1696 (rgsk.).

\dagger *Pulpiturer*. 1) Med malerier af de tolv apostle og indskriften: »Anno: VoX ChrIstI VoCat VenI DVM Vires sInVnt; Reg. Chr. 6. Præside Crusse, Præf. Ins. Urne, Episc. Hersleb, Past. Prahl. Pict. H. Kofod«³. I den latinske sentens læses de store bogstaver som romertal, hvorved fremkommer årstallet 1745. I oversættelse lyder indskriften: »År: Kristi stemme kalder, kom mens kræfterne tillader det. Da Chr. 6. var konge, Kruse kommandant, Urne amtmand, Hersleb biskop og Prahl sognepræst. Maler H. Kofod«. Iflg. rgsk. 1744—45 fik maleren Hans Kofod Poulsen 10 sld. »for Ibs kirkes lægtene at illustrere med en smuk malning«.

2) Et pulpitur i skibets vestende, over buerne til tårnet, er nedtaget 1919.

Orgelet er bygget af J. Gregersen 1854 og kostede ifølge kirkeregnskaberne 777 rdl. Instrumentet omfattede oprindeligt 6 stemmer, mekanisk, med sløjfelade, men udvidedes 1916 med 2 stemmer (pneumatisk). 1958 overvejes anskaffelsen af et helt nyt orgel.

Pengeblok, jernbunden, fra o. 1800, nævnt 1811 (inv.).

Præsterækketavler. Tre store, glatte tavler i profilerede rammer, den ældste opsat af sognepræst Christian Valeur 1777. Tavlerne indeholder adskillige morsomme personalhistoriske oplysninger. I våbenhuset.

Tre *lysekroner*, de to fra 1904, den tredje fra 1938, kopieret efter en krone i Jungshoved kirke. 1684 fandtes en gammel ubrugelig \dagger lysekrone, hvoraf et stykke blev solgt 1753 (rgsk.).

\dagger *Kirkeskib* hang 1760 under loftet (inv.).

Knagerække fra 1738. Profileret bræt med indskåret: »Schousholm 1738 P K«. Tre knager, den midterste drejet.

Klokker. 1) 1773, støbt af M. C. Troschell. Om halsen versalindskrift mellem to palmetborter: »Soli Deo gloria, me fecit M. C. Troschell Copenhagen anno 1773« (»Gud alene æren, M. C. T., København, støbte mig«). På siden står en længere indskrift: »Konge Christian 7vende, landets commendant Arenstorph, atmad (amtmand!) Urne, bisp Harboe, preust (!) Hiorth, prost (!) Valeur, kirckens verge Hans Lov, anno MDCCLXXIII. Ps. 19, v. 8. Herrns (!) viidniis byrd er trofast som gjør dend vankundige viis«. Tvm. 87 cm. Ophængt i samtidig akse i klokketårnets mellemstokværk.

2) »Støbt af I. C. & H. Gamst, Kiøbenhavn 1822«. Akantusbort over indskriften. Tvm. 97 cm.

\dagger *Klokker*. 1) 1628, »den store klokke«. Thurah gengiver den rimede indskrift:

»Der Christian den Fierde god
 Danmarkes Rige forestod
 Og Jylland var, ved Krigsmænds Magt
 Af Kæyserens, nær ødelagt,
 Da er jeg støbt i samme Aar
 Tallet viis og understaar:
 Ao. 1628. Julii 26.

Paa Bornholm i Ipsker-Sogn
 Der er jeg støbt, er hver bevogn
 Holger Rosencrantz Slots-Herre daa
 At jeg blev støbt tilstæde maa
 Hr. Michel Nielsen var Præst i den Tiid
 Kort Kleimen Lübsk, støbte mig med Fliid.
 Kirkeværger, Claus Kiøller, og Kelber Michelsen.«

På klokken fandtes desuden på to steder en korsfæstelsesgruppe i relief⁴.

2) 1663. På »den lille klokke« læstes iflg. Thurah:

»Der Konning Friderich den Tredie god
 Danmarkes Riige forestod
 Og Bornholm under Sædlands Stigt
 Ved kongelig Befalning var henvigt,
 Doctor Hans Svane Erke-Bisp sand
 Over Danmarkes og Norges Riige og Land
 Hr. Michel Nielsen Sogne-Præst
 I Ibs-Kirke prækkes den Hellig lesdt (lektie)
 Da er jeg udi Lübeck det Aar
 Støbt som Tallet viis, understaar.
 1663«⁵.

GRAVMINDER

† *Gravfaner*. Iflg. Thurah⁶ fandtes nedennævnte faner ophængt under kirke-loftet: 1) O. 1687. »Hans Kongel. Maysts. til Danmark og Norge, bestalter Capitaine, over et Compagnie Provincial til Fods, i Sønder-Herred paa Rornholm, Velædle og Velbyrdige Mand, Christian Maccabæus til Schousholm, som døde der den 28de Dec. 1687 i hans Alders 53. Aar, 4 Maaneder, 3 Uger, 5 Dage.

I Jordens Gruus en liden Boe, maa Graven mig afpæle,
 Mit Kammer afsids fra Uroe, til Støv mig skal henstæde
 Mens Siælen nyder Himmel-Rum, did Legemet skal flytte,
 Naar jeg opvaagner af min Slum, O! hvilket herlig Bytte.«

2) O. 1689. »Her hviler den Ædle og Mandhafte Hans Kiøller, Kongel. Maysts. til Danmark og Norge Restalter Fendrich over Synder-Herreds Compagnie, under Mandhafte Capitaine Jens Koefods Commando, og haver giort Tieneste under samme Compagnie i 30 Aar, er fød paa Kiøllere-Gaarden i Ipsker-Sogn Aar 1642, og døde paa samme Gaard den 6. Decembr. Ao. 1689 udi hans Alders 47. Aar etc.«

3) O. 1727. »Hans Kongel. Mayests. til Danmark og Norge, Velbestalter Capitaine over det fierte National Compagnie paa Bornholm, Velædle og Mandhafte Christen Nielsen, fød 1655 den 12te May, døde den 20. Januar 1727 udi sin Alders 72. Aar.«

I inventariet 1760 nævnes fire faner.

Gravsten og kirkegårdsmonumenter. 1) 1568. »Oluff Mortensen oc hans hustru høre(r) denne ste(n) til anno 1568.« Neksø-sandsten, 162x66 cm, med ujævn overflade og uregelmæssigt tilhugget kant. Gravskrift med reliefversaler over og under et bomærkeskjold. Nu opstillet i våbenhusets sydøsthjørne.

2) O. 1615. Ki(r)sten Nels Pers Dotter. Sandsten, 78x44 cm, med primitive versaler i den groft behandlede overflade. Foroven et uformeligt skjold med bomærke og initialerne N (spejlvendt) P 1615. Største delen af indskriften er ulæselig. I våbenhuset.

3) 1753. Fragmentarisk bevaret Neksø-sandsten. På midten er groft hugget E M D 1753. Ved klokketårnets nordvesthjørne.

4) O. 1761 (?). Fragmentarisk Neksø-sandsten med næsten helt udslidt indskrift (stejl kursiv): » . ndersens . . .Datter, Fød den 26. August 1737 og . . .61«. På kirkegården, foran våbenhuset, hvor der ligger flere fragmenter af gravsten samt en enkelt hel med bagsiden opad (grå kalksten, 185x94 cm).

5) O. 1762 (?). Hans Knudsen. Den delvis ulæselige indskrift slutter med årstallet 1762. Rektangulær granitsten med fordybde versaler. I klokketårnets gulv, lige inden for døren.

6) 1787. Else Madsd(atter) Kofoed, født ? jan. 1787, død 6. marts samme år. Itubruds Neksø-sandsten med stejl kursiv. Langs kanten er hugget en streg. I flisegangen mellem våbenhuset og kirkegårdslågen ved klokketårnet.

7) 1790. Neksø-sandsten, 75x37 cm, med to indhuggede kors og en cirkel, hvori årstallet 1790. Ved siden af nr. 6.

8) O. 1814. Ana Catharina Olivarius, født Bechman, sognepræst H. F. Olivarius's hustru, justitsråd og rådmand J. D. Bechmans datter, død 21. jan. 1814, 62 år gl. Neksø-sandsten, 190x92 cm, med kursivindskrift i ovalt felt. Stenen, der har buet overside, bosser i hjørnerne og hulkel langs kanten, ligger på sin oprindelige ramme af sandsten umiddelbart øst for apsis.

9) O. 1815. Holger Finchenhagen Olivarius, sognepræst til Svannike og St. Ibs kirker, født i Ørsløv i Siælland 17. febr. 1757, død i Ibsker 30. okt. 1815 efter at have været offentlig lærer i 34 år. Senere er tilføjet: Overrettsagfører C. B. Olivarius, født 21. okt. 1862, død 2. apr. 1945. Stenen svarer i form og størrelse ganske til nr. 8, ved hvis søndre side den ligger.

10) O. 1836. Poul Peter Ipsen, født på 6. Sg. i Ipsker sogn 2. dec. 1834, død 1. aug. 1836. Randprofileret Neksø-sandsten, 90x62 cm, med rosetter i de øvre hjørner og ovalt skriftfelt (kursiv). Rejst opad vestre kirkegårdsmur.

11) O. 1838. Johan Christian Melbye, sognepræst til St. Ips og Svaneke, født 16. okt. 1754, død 3. nov. 1838. Randprofileret Neksø-sandsten, 176x87 cm, med hjørnerosetter og ovalt skriftfelt (kursiv). Opstillet ved våbenhusets vestvæg.

12) O. 1840. Lieutenant M. Ipsen, født 15. okt. 1758, død 29. jan. 1840. Randprofileret Neksø-sandsten, 154x86 cm, med rosetter i de øverste hjørner og ovalt skriftfelt med smuk kursiv. Rejst op ad vestre kirkegårdsmur.

13) O. 1840. Carl Adolf Købke, født 24. dec. 1804, kaldet til sognepræst for Paulsker menighed 1. nov. 1832, derfra til sognepræst for Svaneke og Ipsker menigheder 29. jan. 1839, død den 28. dec. 1840. Randprofileret Neksø-sandsten, 176 x 89 cm, med ovalt skriftfelt (kursiv) og hjørnerosetter. Ved siden af nr. 11.

14) O. 1844. Ancher Koefoed til Frænnegaard, født 7. nov. 1789, død 14. febr. 1844. Randprofileret Neksø-sandsten, 170x85 cm, med buet overside, rosetter i de øverste hjørner og ovalt skriftfelt (kursiv). Op ad vestre kirkegårdsmur.

15) O. 1845. David Rorgen, født 3. dec. 1802, kaldet til garnisonspræst på Christiansøe 31. jan. 1837, til sognepræst for Svanike og St. Ibs 15. maj 1841, død 2. juni 1845, og Emma Julie Hermandine Rorgen, født 24. marts 1844, død 9. sept. 1845. Randprofileret Neksø-sandsten, 174x84 cm, med rektangulært skriftfelt (kursiv) og hjørnerosetter. Ved siden af nr. 13.

16) O. 1846. Carl Lauritz Andreas Munk, født på Frændegaard 20. febr. 1846, død 2. juni samme år. Randprofileret Neksø-sandsten, 90x57 cm, med kursiv. Ved siden af nr. 14.

17) O. 1848. Laura Caroline-Augusta Munk, født 24. okt. 1847 på Frændegaard, død 23. jan. 1848. Randprofileret Neksø-sandsten, 77x57 cm, med kursiv. Ved siden af nr. 16.

18) Reg. af 1800'rne. I klokketårnets gulv ligger en delvis skjult og itubrudt Neksø-sandsten med groft hugget overflade og forsænket, glat skriftfelt (kursiv). Af indskriften kan læses: »Denne Steen er 4 Selv. Gaar. Je. . Hanse«.

På et *gravsted* tilhørende gården Skovsholm står, op ad østre kirkegårdsmur, tre gravsten:

1) O. 1796? »Poul Kofoed, fød paa Schousholm den 15. Junii 1748 . . . den 16de Decemb. 1796 . . . gteskab med Anne Cathrine Kofod«. Neksø-sandsten 156x96 cm, med kantfals og reliefhugne hjørneblade; indskrift med kursiv. Under gravskriften et fordybet felt med Kofoed-våbnet og en utydelig (religiøs?) indskrift.

2) O. 1868. Marie Kofoed, enke efter Pouel Kofoed, født på . . .gaard ? jan. 1789, død på Skovsholm . . . 1868. Randprofileret Neksø-sandsten, 150x75 cm, med buet overside, ovalt skriftfelt (kursiv) og hjørneknopper.

3) Neksø-sandsten, 100x52 cm, ganske som den foregående, men indskriften ulæselig. Antagelig over et barn.

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskabsbog 1684—1764, regnskaber 1764—78, 1804—29, 1830—51, 1852—75 og 1876—89 (LA). — Specifikation over inventarier m. m. 1766, Sjællands stiftsøvrighed Y, div. sager (LA). — Korrespondancesager i NM. — Museumsindberetninger af J. R. Løffler 1882, P. Nørlund 1918, O. Norn 1947 og C. G. Schultz 1947.

Indledning, bygning, kalkmalerier: ¹ Rornholms Stednavne, Kbh. 1950—51, s. 378. ² Kristian 3.s københavnske reces af 30. okt. 1536, trykt i Kolderup-Rosenvinge, Saml. af gl. danske love IV, s. 164—65. ³ Fortegnelse over kirker og disses ejere da forordningen af 3. juni 1809 udkom. (Da. Kanc. RA). ⁴ Optegnelse i Dansk Folkemindesamling. ⁵ Nogle rankeagtige forstøtninger fra hjørnestolpernes top ned til midt på vægfoden er moderne, og forøvrigt sømmet på. ⁶ Under 1834 står der i kirkeregnskabet: »Imuret i tømmeret 32 tavler med mursten«, en reparation, som uden tvivl må vedrøre klokkehuset, og ikke det bindingsværks tvåbenhus foran norddøren, hvis tavl allerede dengang må have været udfyldt med tegl (sml. s. 500). Tavlenes antal (4 x 8) tyder på, at kun stolperummene under løsholterne har været udmurede, men i så fald har der over løsholterne været lemme i alle halvfag, ligesom i det 1874 nedbrudte klokkehus i Å kirke (sml. s. 137 fig. 4). ⁷ 1698: »Den ene side på klokkehuset tækket, hertil gik 7½ tylt 8-alens brædder (rgsk.). ⁸ Brunius, s. 228: »Å skeppets södra långsida. . . en dörröppning, som mot midten af murtjockleken har poster och till det yttre profiler och till det inre smygar; men i anseende till öfverputsning kan anordningen här af icke med någon säkerhet bestämmas«. ⁹ Udhugningen blev foretaget af arkitekt Charles Christensen. ¹⁰ Kirkeregnskabet for 1824 omtaler, at kirkens nye loft og »hvælvingen« over prædikestolen blev malet blå. Hvis der ikke med udtrykket »hvælving« er ment en lydhimmel, kan det måske oversættes: sidealterniche. ¹¹ Arkaderne er forholdsvis smalle, fordi der her er halvpiller i øst og vest. ¹² Den nordre konsol er nu helt borte, og af den søndre mangler den på planche 24 i B.æ.K. gengivne hængende rundstav eller dråbe. ¹³ Nu i Nationalmuseet. ¹⁴ Trappeløbet belyses fra en lille glug, som sidder midt i tårnets vest-façade. ¹⁵ Kirkeministeriets 1. dep. journal 1879, 15/11, nr. 1375 (RA). ¹⁶ Om hvilke Hans I. Holm oplyser, at de ved gentagne ukyndige reparationer havde mistet enhver form (B.æ.K., s. 11). ¹⁷ Sjællands bispearkiv, indkomne sager 1800—09 (LA). Ibs kirke, bygningens forfatning 1801. ¹⁸ Ravn, s. 162.

Inventar og gravminder: ¹ Emil Hannover: Maleren C. W. Eckersberg. Kbh. 1898. S. 405 jfr. rgsk., som oplyser, at billedet betaltes med 300 rbd. ² Thurah s. 64 jfr. rgsk. 1760. ³ Thurah s. 64. ⁴ Thurah s. 65 f. ⁵ Thurah s. 66 m. tilføjelse af Urne. ⁶ S. 64 f.

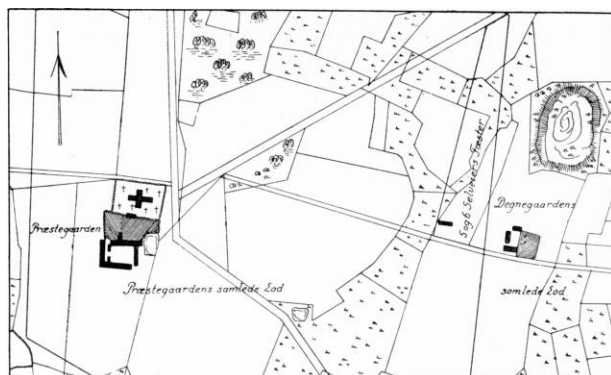

Fig. 13. S. Ibs kirke. Situationsplan 1817.